

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ

ИНЧЕСЕНЭТ
ТОПЛУСУ

№ 1 (29) 1976

АЗЭРБ. ССР
МӨДАНИЙЯТ
НАЗИРЛИИНИН
КӨШРИ

РАМИЗ ГУЛИЈЕВИН

М И З Р А Б Ы

Рамзи Гүлжіевин мусыны зиярган тәрбىячылардың башшалашындыр. Ушатылған оның агады едеп мүнгіттің езү башшандың мусыны иле долу иди. Рамзиин мусыниң гәлән балығымыны, оны нариесіндегі динәлештегі шөмименесінен соң көкчәмдегі онда пешшак мұсадынчи, ифача олмага азыру додуры. Мұсадынчи онын солмаған учун о чақылышты, ортаға ве алғы мусыны төслинген мұваффектегі жаңа баша вуруды, мұәммәлімларын ве маңындарынан ирададанын унтауды. Найрат жаңы кечин илиниң алхызыраңында естрада аристотелисттердеги белгисин. Умыннитига мұсабаганында парлаг голеба чалмагта наымыны

Белга бир чөтин ви мос'ул јарышда милли нычайшын сенгизим мендерди ве йүккө профессионал савиц¹да темсиз етмас Рамзи наң да Бејналжол мусыбигөләрд шитирек етмас бүткү газандырышты. Рамзи ве мусыбигинин республикалыздын олан башиш шитирекчакыларын бир даңа субут еттилор ки, биши милли чалыг алдатырмасын, хүсусан тарбы имзакаларындан наң да там истифада еттирм, онларды кенин мисада танынмысы

Үчүн әмәли тәдбиrlр көрмүрүк.
Налбуки бу ишдө әсил күтләвилик лазым-
дыры.

Рамил Гулієвін гәләбенән шәртләндірән еса мәзілләртин шарнине башла-
маздан әввәл таусыу нисселе буны да ха-
тыламағын лазын билдирик күн, республика-
мымда мұсабагағы насырлықтар өтпелес аны-
малы жағдайда ярымтағас, сенүк, талдық кечимиш,
ярышының ән вакиғи принциplerи тағы тәләбдер
шиттерлек анықталғанда да оның анықланышы-
лыры. Рамиләдә бирлікке мұсабагағы бурахы-
лан Мәмәттәр Коримов, Агасәлім Абдулла-
ев, Рафиг Мұсіназада Әдалет Вазирор қызы
кәңінен істеділділік мүшөөфөнің жағаны-
маларының әсас себеби үшіндең әввәл
онлардың өсінінде альшымасы, репертурдә
семейк инициатиқ тәрбиялышынан реал им-
пактардан дұзын истиғада етімін, динийчи-
чиндар ин естеппі зөргө ве тәләблерине дәрнә-
чаваб өтмерлі бағармачыларынан иле алғадар-
дыр. Қалыптарында Луксан Бедин ве тех-

ижи сәви») угурул калыңақтарын үшін «ти-
барты заман» арадаға біліфайларның гүс-
лары жарыштың насырында просесинде арадан
гадырылса да (бунун үткін нәр үчр имкан-
ларымыз ве васиталаримынварды) нең
шұбенесін, халтырымын табиғаты, характеры,
психологиясы ве жарылдықтың нағында
пајташ динәлігінде жарылдықтың нағында
теркини бутын со-
лет халылтардың мұнағаедарлариден избарт
олан мұсабагы шытқырақыларына ве болук
мүснілдер Фетінші даңа кеңиш ве долгуң
мәдумат вәрә билдирил. РССФР-ин халы-
лардың астанасынан, Л. Левашов тесадуғы дем-
мишир кін, «Аман Азәрбайжанда оларға ғана-
ны сиселлер көзінірдім», бұны Рамизин
тарыхын динледікіде да ежін алған рұбын ғана-
дурум. Хүсусында «Маңыр» мұғамының чаланда-
санни бір аныға оқынушының ділары Женідан-
ғылтым. Тарых гүрттың «Оз» имшиғ Күмант-
қи, көн іфрамы соң һор жерде сөвидіріләш

Рамиз психологиям күчүл мөлд көстүрүп, чалдыгы мисгүнинин санкы психология мазмунуны ачыр. Ошун чалтысы башылча оларга образын дарниниңин йонадилди. Еңтирасларның занын ифадасы онда жохур. Бу-нунда жанаши нисс, емесдиңиң кече күчүү олуп-са-олусу, һәмиши агыла, идрака, маңа во маз-мудына тарабын. Динамика көркүнчилек техники жаңынан көркүнчилекке көчүйдү, емесдиңаларын көркүн-линиңде, чоштугунда верилмий. Одур ки. Рамиздин чалтысында образлар, онларны екс-пресиясы мустесна дардарчо чидди во парлаг-дый. Бу ифада мугаматтын инесен рууну сар-сыдан айнеки тамамыла айланышты. Мугам-лардашки нәр шоңбанин спецификациян шарт-лоондирин чөйттөр чидди тануулаудуктуя гарыштынлыгы еләзгәр, узин веңдээ матал спур. Массалын, нәр шоңбанин ильмоттыварлардан вә баға фразалыктын образы артый тапшырып, һәмиши шоңбутуулукъя бу образ узэрнан түрүп-тур-ону ардачылык. Образын даңы мурзакын, күчүл шо умуми жандарынчы образа чөврүл-мөсси иғафызын сөвнүйесинден, майнарттандын асылындыр. Байрам Мансуровун «Майыр ниң-ди» синде, Эңесин Даашадовун «Шүрүнда, ба-ча Маммадовун «Орта маңырунда» шо умуми жетто бу гүрдүлүп сөнкөттарларнын ифа-сында сөслөнеши нәр бир мугамда образларын яралышы, булдурулышмысы, иинкиш-шаф узулу во характери өвөлдөн дөйтү-шүшнүмүш, сабылышмыши, сүзжекен көнчир-мич мумуми шафын принципшелер еасаласыны.

Ифа проесенде таразынан бер бирине
еңүзүн маңсұх алаеварлар нәч дә бу даңғы мұ-
әйланыштырылған принциптердің мисалын
елчүндөн канаңда чыкым, онлар халал жетрі-
мак кимнің баша душумшылайды. Бүн ин баш-
лыча, ен үмде вә фәрғандыричі кеңіфізін-
дер класның иғарышында саладында саладын-
да көзөл тұлдырулар. Рамиз Гүліевиң саласын-
да оңайлар шабында көзөл аспасиллерде
татырыпача исте дадыл, гағыркешек вә мәс-
улийтілік бир мүсигчиңін ишам болсынан
олар. Мәншүр слаларын вә яшшы мұасир-
ларының ан-әсесинін давам еттиримкөя жаңа-
ның Рамиз иғарышының санаттында «Ден» тара-
ват, енни аңын, ен «манындан жарапан дик-
кар көрекіл охшашылғылар көтімшілдер.
Оның иғарышында сәсленген мұгамлар үчүн дә
импровизасијалығызы чохаларының жаңылыш-
душундурылған кимнің асаны танылдырылған
сафт етмөлім, бағшадан өзөвдән оның көра-
ки, импровизасијасын бутын новаторларын хас
олан көзданылмазлық, нағызлашыладан чал-
маг, сербаст үздүрүмшесі, образын жарапан-
масы, алғындаудың аспасынан зәрүргілік
мәрзеләсіннен зәрүргілік бізим мұгамларын
жадыр. Жуҳардағы гедәттілік кимнің иғарышы
мұгамы саслаңдирмәсендөн әвең, нағын
нече саслаңдирчачын, буның үчүн наңсы васи-
тәләрден нә чүр истиғафәд едәжәнін чидди
шоқында дөңендо мұажијеландырыр, фикир-
образ кәләғеннин ачылымсыз, образын диалект-
тк инишишағы вә зәнкүнделішкес үчүн зәрүра-
сајылан бүтүн гајдаларла—ләдін сабыттілік
мелодияларын тобин инишишағыны шөртланды-
рор асан васытаптар, неректеп истиғамтана,
метро-ритмик гарыштаңдырылалар. Нәр че-
нотандын эмэл етмәж чалышыр. Беле ки, муга-
матда кеңілмез, даниш, обиди бир көззелік,
сарсылық мағнаунауғулыгүн вардыр. Нәр бир
габіл иғарышынан көззелікін даңа да тәсірлі
едір, она даңа артық тәлғин гүввөн ашыла-
ның. Бұна көра мұгамат классын сөзет нұму-
жының несаб едилрі.

Мәшһүр алимимиз Чәфәр Чәфәров жазырды
ки, классик әсәрләrin дахилиндә мұасир-

дик һәнишис җашыр. Оның ерең бىз дахыл
етмирик, онуң сөз варлығында бу кефілдіт
вардыр. Елең иғафынан да мәнарети оңдайды
ки, о мугаматын мајасында вә чыныздық
мугасынан әйләнде әйләнде түркес атасынан
башырып, мугамларды мүасирлік жаҳызындан
кефілдіртер заманнанда ахтарылыштың аспалыр,
тапталыларды таамимда бу заманнан асгаланы-
мага чилалып, образын обектиң инникашы-
лык дүзүнгін истиғамтандыра билир. Рамиз
Гүліненә магала наңар етмәйниниң башылыш
сабабы да онун мәйе белде бир үнфачылық
бачарының вә саңына малик олсымызды. Тар-
сыйғында сасланып мугаллардың осил
женинши мазумуда, ғындраса, оныңардын есте-
теси тәбииндирилди. Оның халықтыңызын, мұ-
саидарларның начын, улви, көзәл сураратын,
ғаремшының амалдерини, мусыңдың иштима-
мұнитини естектік әннәнәнәрлини, тарихици-
мәннөвзілдіктери, шынадаңдардың нақисада-
лағыр гелр-ада парлагылар ۋە инанырчылығы-
ларында еттирилди. Бунчук үчүн Рамиз мә-
нисимедиң өз сарраст вә дагын иғафылықты
үсулучын дағталға септи, чиналадың мұх-
тарлығындағы штріхләрни мөнәржетті шы-
салыр, мелодизмдерге, рөванн интонация, гә-
жыл, тәбий көнділдер. Йылчам кезинмеләр,
реңкестер гарышшылардың мәрзипаны, ронкарәң
метро-ритмы, форма жеткілінінен вә дінек
зарури қоңылтарда қызылдырғын «Харич Се-
каһ» вә «Забул» мугамларының фактура
шынылғыларын, композицияның фендәлірлінін
Орта манурың ассоциацияларынын вә шо-
ғаларыннан бадин вайдағы ә дәрәяедә мөнкем-
дир ки, образ бүтүн парлагылары, мәңән дә-
ниеннилдік фәнгәлділік вә эң сочылғын компо-
зицияларындағы динлилчилердин нағисизсенді-
лілінімезді излэр бурахыр. Мәсәлен, намы жи-
ни Рамиз да «Харич Секаһ» зиндә, габул
шынумыш пәрдөен вә ректэстден башалыжы,
алыншы бир теманын—әсас мусынғиғириңини
күншишағыны изләйр, бүтүн дингеттілік
образы сочылғасын тоғасымсунуң юнәлдір, Лар-
ман бунуның җанашы конч тараған илк миз-

раадан «мәңгүндик» орнады. Күшпелдік шылардың
လغىلارы башырыла, салғында, зорғы нұма-
жында еттердің башында. Дорнал үнис едір-
сан ки, Рамазин ғарышсында мурасын, че-
тиң төлеғершілдік - мәсеккесін деңгелес дуру.
Доргудан да виртуоз мусын мемлекеттік фор-
маларын ве пріемдерлердің ондарын мұхталиф-
драматуригулардың да әзімністік нағыл аз. «Ха-
рип Сәкен» дегитін қадын едір. Тарзан
образ тамаша нақыл олунанған тәсір мұғымын
бүтінсізлікке деңгелес түшінгірлікке дегіл.
Балдардың сәлемшілдік шыларларын дегіл
лини, бүншарлардың мұваффақтілігіне тарыныш-
тырылмасы ве алғандағынанымыз из
ғарәпзиянан көзөл тематиканың шағын
нұмағында еттерді. Тарзан үйкесін реконстру-
иде, түкименде измекшандар майдан олдыруғын бир
дағы айқаша қызыбыр. Тегінде тағы нальды
ки, Рамазин зерт «Харпі Сәкен» да виртуоз кә-
зиншілдердің, мәншетін, өзінін олал
мелодиян парчаларын варнантын инновацияны,
онлары тез-тез бір-біріншаға гарышшылдыр-
мага, белсенділдік да интонацияларын, киничкі
мелодиян донушуларын ве базақтарын мурок-
аболғын ве зәңгілінінде асасланған мұхта-
лифліктердің көзөл, тәсін вәйдәттінә күчлү мект-
костарын.

Рамизин мугавеффегијеллардан шартланган баштын сабаблардан бири гејд етди-
жимис кими асы вадин фикрин нәртәрафи
алыпсыздан, образыны парлагытына, «нүгиги-
лийин» көниш мигасда гарышлаштырылма-
сина ве инкисиғайна, бу инкисиғай интен-
сив динамикалыяна ве мәседдәгулүгүнүн
чалышмасысы. «Харич Секаңы» ифти сәдер-
кәни онун буна наиси васиталарда наил олма-
сатыннандағы гејдлеримизде белгі бир чын-
до алава етмек истиләрки ки. Рамиз наис-
и ифада рекистр төздөлдөрүндөн, Ың ии
кинич мелодия парчанын каш ашагы, каш
да жуары рекистрда сәзленимдик, тематик
материалы йылгач көзиншөөлдерде инкисиғай
еттиргөркөн чинкән сымылдерден фон кими
истифада етмек сајесинде чох орижинал,
эффекттүү айың жарадыр.

Г. Ханэли.